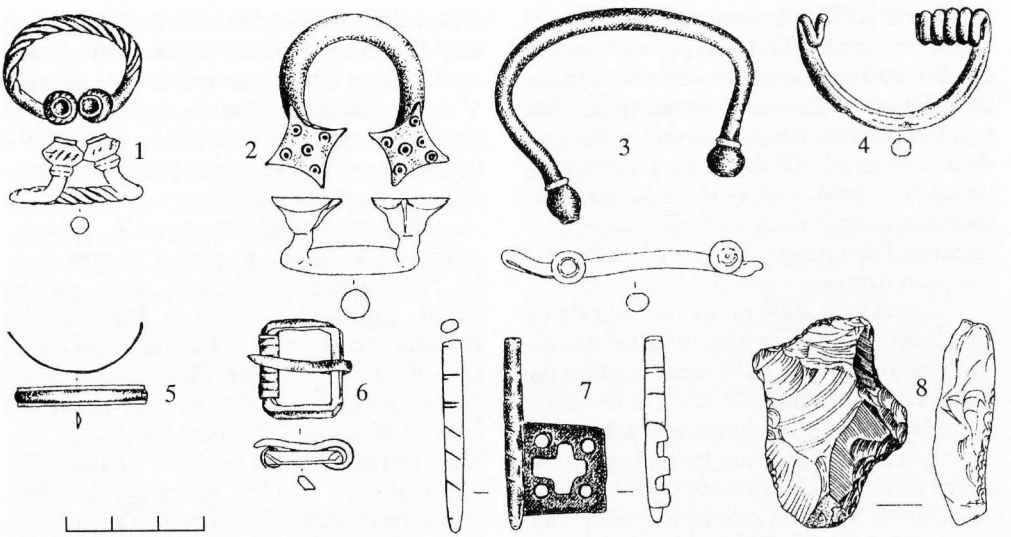

33 pav. Šėtijai. Pavieniai radiniai kaimavietėje: 1, 3 – segės aguoniniais galais, 2 – segė žvaigždiniais galais, 4 – lankinės segės spyruoklė, 5 – XVII a. juostinio žiedo fragmentas, 6 – XVII–XVIII a. diržo sagtis, 7 – simbolinio rakto dalis, 8 – skiltuvinis titnagas. *A. Ruzienės pieš.*
Fig. 33. Šėtijai. Stray finds in the country-side: 1, 3 – brooches with poppyseed ends, 2 – brooch with star-shaped foots, 4 – spring of an archbow brooch, 5 – fragment of a sash-like ring from the 17th century, 6 – belt-buckle from the 17th–18th centuries, 7 – part of a symbolic key, 8 – flint striker.

THE INVESTIGATION OF THE MINOR-SITE AND VILLAGE-SITES IN EASTERN AND CENTRAL LITHUANIA

LCCH explored the area of 30 m² in Noliškis minor-site (Utena district), found 3 building-sites as well as various finds dated to the 16th–17th centuries. The area of 30 m² was explored in Kavarskas village-site of individual farms (Anykščiai district) and the area of 30 m² was explored in Šėtijai village-site (Šakiai district). Various finds dated to the 2nd millennium were obtained.

KLEBONIŠKIŲ KAIMAVIETĖ

Algirdas JUKNEVIČIUS

2000 m. liepos mėn. Radviliškio r. Kleboniškių kaime, kuris priklauso Daugyvenės kultūros istorijos muziejui-draustiniui, buvo žvalgytos penkios sodybos. Žvalgymų tikslas – nustatyti kultūrinio sluoksnio sudėtį ir patikrinti, ar dabar tuščiose sodybų vietose nėra ankstesnių, XVI–XIX a. statybų liekanų.

Kleboniškių kaimas įsikūręs netoli Šeduvos, vaizdingame Daugyvenės upės slėnyje. Kaimas pradėtas kurti XVI a. viduryje, po 1554–1555 m. Šeduvos krašte pra-

vestos Valakų reformos. Jos metu matininkai Šeduvos klebonui atmatavo 25 valakų dydžio žemės sklypą dešiniajame Daugyvenės krante. Klebono žemėje pradėtas kurti kaimas vėliau gavo Kleboniškių vardą ir iki XIX a. vidurio buvo Šeduvos klebono nuosavybė. Spėjama, kad valakinis kaimas pradėjo kurtis ne tuščioje, o apgyvendintoje vietoje. 1820 m. klebonui priklausančią valdą sudarė Kleboniškių, Vėliakiemių ir Vaižgų kaimai, iš viso 56 valakai (apie 1193 ha žemės). Po 1831 m. sukilimo žemė iš klebono buvo atimta, kaimo gyventojai priskirti valstybinių valstiečių kategorijai. Po 1863 m. baudžiavos panaikinimo kaimo gyventojų ūkiai sustiprėjo, sodybose buvo pastatyta daug naujų pastatų. 1922 m. žemės reformos metu dalis sodiečių išsikėlė į vienkiemius. 1929 m. Kleboniškių kaimas buvo priskirtas naujai sudarytai Dambravos parapijai. 1933 m. kaime pastatytas naujas tiltas per Daugyvenę. Kairiajame upės krante, pušyne ant kalvelės, įsikūrė kaimo kapinės. 1989 m. E. Prascevičiaus iniciatyva Kleboniškiuose pradėta kurti kaimo buities ekspozicija: suremontuoti šeši seni kaimo pastatai, devyni atkelti iš kitų vietų. Visi atkelti pastatai pastatyti senųjų vietoje, siekiant atkurti senąjį kaimo vaizdą. Dabar kaime muziejuje yra 26 pastatai. Trys sodybos su dešimčia pastatų yra privati kaimo gyventojų nuosavybė, kiti – priklauso muziejui.

Visos vietos archeologiniams žvalgymams parinktos biolokaciniu metodu, naudojant virgules. Jų pagalba buvo lokalizuoti spėjamų pastatų pamatai, kurių planai ant dabartinio paviršiaus buvo pažymėti mediniais kuoliukais. Perkasos iškastos skersai kiekvieno pažymėto pamato. Iš šešių virgulėmis lokalizuotų vietų keturiose atkasti pamatų pėdsakai ir liekanos.

Iš viso penkiose sodybose buvo iškastos šešios perkasos, ištirtas 11,75 m^2 dydžio plotas. Atkastas 37–70 cm storio kultūrinis sluoksnis, aptikti trys jo horizontai. Apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas datuotas XVI a., vidurinis – XVII–XIX a., viršutinis – XIX–XX a. pradžia.

Ankstyviausių statybų liekanos atkastos centrinėje kaimo dalyje, prie dabartinio vieškelio. Jos datuotos XVI a. Statybų liekanas sudaro pastato apatinio vainiko sutrūnijęs rąstas ir plūkto molio asla. Sprendžiant iš šių liekanų, pastatas buvo suręstas iš 22–24 cm skersmens apvalių netašytų rąstų be ištisinio akmenų pamato. Tikėtina, kad pastatas buvo suręstas ant kampuose padėtų akmenų. Grindys – 12 cm storio, plūktos iš molio. Aslos viršutinis luobas labai apdegęs, vietomis su juodomis gaisro židinių dėmėmis, todėl manoma, kad pastatas sudegė iki pamatų – apatinio rąstų vainiko.

Sklypo gilumoje atkastos medinių kuoliukų žymės ir molio tinko trupiniai liudija, kad už gyvenamojo pastato stovėjo ūkiniai pastatai. Spėjama, jog žvalgytoje vietoje stovėjo nedidelis ūkinis pastatas, kurio sienelės buvo pintos iš žabų ir drėbtos moliu. Tarp dvigubų pastato sienelių paliktas 8 cm oro tarpas. Nustatyta, kad žemių paviršius XVI a. buvo 54 cm žemiau už dabartinį.

Sudegusio pastato vietoje XVII a. suręstas naujas pastatas ant ištisinio akmenų pamato. Pamato akmenys – lauko rieduliai, kurių vidutiniai dydžiai – 24–20x16–14x8–6 cm. Pastato grindys yra 6 cm storio, plūktos iš molio. Tarp pastato ir dabartinio vieškelio būta negrįsto kiemo, kurio suminto juodžemio ir akmenukų paviršius yra 40–50 cm žemiau dabartinio.

Abiejų pastatų vietoje XIX a. suręstas dar vienas pastatas ant ištisinio akmenų pamato. Pamato akmenys irgi lauko rieduliai, tačiau didesni nei XVII a. Jų vidutiniai dydžiai yra 48–30x28–20x14–10 cm. Pastato grindys – 12 cm storio, plūktos iš molio. Nustatyta, kad žemių paviršius XIX a. buvo 20–30 cm žemiau už dabartinį.

Dar viename centrinės kaimo dalies sklype atkasti XVII a. ūkinio pastato pėdsakai, kuriuos sudaro medinių kuoliukų žymės ir molio tinko trupiniai. Manoma, kad pastatas buvo pintas iš žabų ir drėbtas iš molio.

PR kaimo dalyje, 1990 m. atstatytos sodybos kieme, atkastos XIX a. krosnies pamato ir molio liekanos. Nustatyta, kad nuožulnus kaimo V pakraštys prie Daugyvenės pakrantės buvo dažnai apsemtas per upės potvynius.

Gausiausią radinių dalį sudaro XVI–XVII a. buitinės keramikos šukės. Jos žiestos iš liesinto molio, degtos redukcinėje ir oksidacinėje aplinkose. Kai kurios XVII a. šukės glazūruotos žaliai. Ant XVI–XIX a. plūkto molio aslų aptikta perdegusio molio tinko gabalų su apvalių rąstų antspaudais. Spėjama, kad tai yra krosnių medinių konstrukcijų liekanos.

KLEBONIŠKIAI VILLAGE-SITE

In 2000, five farmstead sites were explored in Kleboniškiai village-site (Radviliškis district)(the area of 11.75 m^2). Remains of buildings dated to the 14th–19th centuries and pottery were found.

KURTUVĖNŲ DVARO SODYBA

Birutė SALATKIENĖ

Akcinė bendrovė „Lietuvos telekomas“ 2000 m. numatė tiesti telefono ryšio kabelį į Kurtuvėnų gyvenvietėje, Parko g. 4 esantį privatų R. Stankevičiaus namą. Šis namas ir būsima telefono trasa eina šalia Kurtuvėnų dvaro sodybos teritorijos, todėl trasos vietoje buvo būtina atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus.

Kurtuvėnų dvaras kasinėtas 1995, 1998 ir 1999 m. Tyrinėjimų rezultatai buvo paskelbti archeologinėje literatūroje (*ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 204–205; Salatkienė B. Kurtuvėnai – piliakalnis, dvaras, miestelis, Kurtuva, *Kurtuvėnų regioninio parko metraštis 1996*, Šiauliai, 1996, p. 15–22; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 375–382).

1995–1999 m. tyrinėjimų metu buvo aptiktas 20 cm storio, senesnis už dvarą XIII–XIV a. kultūrinis sluoksnis su lipdyta keramika, pavadintas bajoro sodybos sluoksniu. Kurtuvėnų dvarui priklausančiame XV–XX a. kultūriniame sluoksnyje rastos dvi dvaro sodybos tvoros, aptikti akmeniniai 8 pastatų pamatai, puodyninių koklių degimo krosnis, akmenimis grįstas parko takelis ir surinkti 6774 archeologiniai radiniai: plytos, čerpės, grindų plokštės, dažytas sienų tinkas, puodyniniai ir plokštiniai kokliai, lipdyta, žiesta, glazūruota keramika, stikliniai ir metaliniai indai, įvairūs geležiniai dirbiniai, molinės ir kaolininės pypkės, apie 1000 gyvulių kaulų ir kt.

2000 m. žvalgomųjų tyrimų metu telefono trasa buvo žvalgoma 1x1 m dydžio šurfais, kasamais kas 10 m nuo trasos pradžios prie pastato iki ryšių kabelio šulinėlio. Trasos ilgis 150 m, kryptis – iš ŠR į PV.

R. Stankevičiaus namas – tai tarybinių laikų Kurtuvėnų pirtis, dabar rekonstruota į gyvenamąjį namą. Namas stovi į PR nuo buvusios dvaro oficinos (dabar Kurtuvėnų regioninio parko administracinio pastato), kalvelės šlaito viduryje. Į namą veda lauko keliukas, einantis iš PV į ŠR. Jis atsišakoja nuo asfalto, einančio nuo miestelio, pro dvaro svirno ŠR kampą, buvusią kolūkio kontorą į buvusias fermas, dabar arklides. Keliuko V pusėje auga senų juodųjų guobų eilė ir geltonųjų akacijų gyvatvorė. Keliuko R pusėje, prie sankryžos su asfaltu, yra pieva, už jos žemiau šlaitu – daržas, o už daržo – R. Stankevičiaus